

διασπορά των ευρημάτων. Η στρωματογραφία (εικ. 5) σε όλα τα ανασκαφικά τετράγωνα του δεύτερου πλαιώματος περιελάμβανε δύο κατ' ουσίαν στρώματα και το τρίτο, το φυσικό (*terra rosa*). Το στρώμα 2, το καθαρό μεσομινωικό (εικ. 6-7), περιείχε τον κύριο όγκο των ειδωλίων και των αγγείων. Οι μεγάλες αυτές συγκεντρώσεις αντικειμένων αποτελούσαν αδιατάρακτες αποθέσεις και ήταν σαφές ότι η θέση τους δεν οφειλόταν στη διάβρωση του εδάφους. Σημαντικός αριθμός ευρημάτων (εικ. 8) προήλθε, ακόμη, από τις κάθετες οχισμές και τις κοιλότητες του βράχου.

Στο ανώτερο άνδηρο (σχ. 2α-β) ερευνήθηκε το τμήμα ανατολικά της εκκλησίας, εντός και εκτός του σύγχρονου περιβόλου, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν υπάρχουν κατάλοιπα που να συνδέονται με τη χρήση του μινωικού ιερού. Η συγκεκριμένη θέση άλλωστε μας προϊόδαζε ότι ίσως αποτελούσε τον πυρήνα των λατρευτικών δρώμενων. Σε όλες τις περιπτώσεις διαπιστώθηκε εκτεταμένη διατάραξη έως το φυσικό έδαφος, καθώς υπήρχαν αντικείμενα της περιόδου του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, κατάλοιπα από τις οικοδομικές φάσεις της εκκλησίας μαζί με σποραδικά, μινωικά ευρήματα.

Την τελευταία ανασκαφική περίοδο του 2008, η έρευνα εστιάστηκε στο τρίτο άνδηρο, όπου επιβεβαιώθηκε η θέση της ανασκαφής του 1972-1973, χωρίς όμως να οριοθετηθεί προς το παρόν επακριβώς.

Σε καμία από τις ανασκαμμένες, μέχρι τώρα, τομές δεν υπήρχαν ενδείξεις πυράς ή έστω ίχνη από τέφρα, που θα μπορούσαν να συνδέονται είτε με τελετουργική χρήση είτε με την προετοιμασία γευμάτων από τους πιστούς. Επίσης, τα κατάλοιπα των οστών περιορίζονταν σε σποραδικά ευρήματα, που προέρχονταν κυρίως από το επιφανειακό στρώμα, με αποτέλεσμα να μη μπορούν να συνδεθούν με ασφάλεια με τα δρώμενα στο χώρο του μινωικού ιερού.

Θα πρέπει επιπλέον να σημειωθεί ότι με τα σημερινά δεδομένα της συστηματικής ανασκαφής, δεν εντοπίστηκε κανένα είδος αρχιτεκτονικών καταλοίπων που να αποδίδεται στο ιερό κορυφής. Χωρίς βέβαια να αποκλείεται η εύρεση ανάλογης κατασκευής, είναι πιθανόν η οριοθέτηση του λατρευτικού χώρου να ακολουθούσε κυρίως τη μορφολογία του εδάφους, με τον ασβεστολιθικό βράχο ως φυσικό όριο.

ΕΙΔΩΛΙΑ

Στη διάρκεια των πέντε ανασκαφικών περιόδων έχουν βρεθεί περίπου 650 πήλινα ειδώλια. Τα ζωόμορφα είναι η πολυπληθέστερη κατηγορία ευρημάτων και αποτελούν μαζί με τα ανθρωπόμορφα τον κύριο όγκο των αναθημάτων στο Βρύσινα, όπως και στα περισσότερα ιερά κορυφής.

Τα ζωόμορφα (εικ. 9) είναι, σχεδόν στο σύνολό τους, βοοειδή και διακρίνονται για τη μεγάλη ποικιλομορφία τους⁴. Τα περισσότερα ειδώλια είναι συμπαγή, χειροποίητα, με μήκος γύρω στα 15 εκ. Δε λείπουν βέβαια και τα κοίλα βοοειδή (εικ. 10), ορισμένα από τα οποία θα έφταναν, ακέραια, σε μήκος

⁴ Είναι πιθανόν η ποικιλομορφία των ζωομορφικών ειδωλίων, που συναντάται στο χώρο λατρείας του Βρύσινα, να απηχεί ένα φάσμα κοινωνικών διαβαθμίσεων (Zeimbeki 2004, 359-360). Μια ιδιαιτερότητα που συναντάται και στο ιερό κορυφής των Ατσιπιάδων και ερμηνεύεται ως ένδειξη της σημαντικής θέσης που κατείχε η κτηνοτροφία τους για την ευρύτερη περιοχή.